

SPERR-tijd

BOEKMAKER
BOEKEN uit LIMBURG

Fer Lugger - SPERR-TIJD

Coverontwerp: eFeL

ISBN: 9789463865647

© 2019 - Fer Lugger

SPERR-tijd

Autobiografische verhalen van een oorlogskind.

*

FER LUGGER

1940 - 1945

*Verzamelde oorlogsverhalen van Fer Lugger
Ter gelegenheid van 75 jaar bevrijding*

- 1 *Avondrood*
- 2 *Fall Gelb*
- 3 *Koempel Sjeng*
- 4 *De Nieuwe Orde*
- 5 *Meezandelen*
- 6 *Ein Prosit*
- 7 *De Vlaamse kerstreus*
- 8 *Kerstnacht in de oorlog*
- 9 *Dolle Dinsdag*
- 10 *Centurions rond de vijver*
- 11 *De Amerikanen*
- 12 *De kleine geitenbok*

1 - Avondrood

Bezijden het nu oud en vervallen kasteel Schaesberg ligt een klein bosje dat zijn naam dankt aan een kapel, die een rijke graaf daar ooit, eeuwen geleden, voor zijn hooggeboren godsvruchtige vrouw heeft gebouwd om er te bidden. Maar het was niet altijd een oord om te bidden, wat later, zo rond het midden van de achttiende eeuw, legden bokkenrijders daar tijdens een heiligschennende heksenmis, die gepaard ging met liederlijk drankmisbruik en seksuele uitspattingen, hun eeuwige eed op de duivel af.

Daar in devote aandacht te bidden was ook niet de bedoeling van mijn ouders, toen ze zich daar, op een mooie junidag van het jaar 1937, in de nog niet bloeiende heide neervlijden. De weg naar het bosje was maar kort geweest; ze woonden er immers heel dichtbij. Op nog geen tien minuten lopen. Een wandeling van niks, dus. Het was een heerlijke dag. Het was zonnig, het gras geurde, de meidoorns bloeiden nog en boven hun stond een strakblauwe, wolkeloze hemel. De lucht was warm en droog en er dansten miljoenen muggen in het rond, die je, als je niet oppaste, pijnlijk staken, waar schuwde mijn vader zijn vrouw. Het was zomer en zijn bloed bruiste.

Mijn moeder was anders niet zo willig, veel kussen lag niet in haar aard, maar onder deze hemelse omstandigheden - en toen haar man ook nog begon te smoezen over de blijdschap van een groot gezin - werd ze zwak. Hij had het over een *Röslein auf der Heide*, en over, nog eentje erbij. Een, dat was bijna niks; als daar eens iets mee gebeurde, als die eens zwaar ziek werd en stierf! Nee, twee was beter dan één, dat stond vast. Hij doelde daarmee op mijn vier jaar oudere zusje dat, terwijl ze lagen te vrijen, veilig geborgen bij een tante zat te spelen. Bovendien, het was toch zo'n heerlijke dag, muisstil, alleen het zachte ruisen van de wind en er was geen mens in de omtrek te zien. De drukte van de Mariamaand mei, toen je hier over de koppen van de smekende mensen had kunnen lopen, was voorbij. Nu zag je er bijna niemand meer.

Het Kapellerbos - eigenlijk niet meer dan een beboomde zanderige bult - was uit diverse richtingen bereikbaar. Vanaf het kapelletje - in westelijke richting

de lange Schaesbergerweg af - lag de stad Heerlen als het ware aan je voeten. En prominent, hoog van de toren blazend, stond daar een jaar later de Lange Jan, de betonnen baas van de mijnstad.

De kerkklok van Leenhof sloeg negen keer toen ze tevreden naar huis gingen. Het avondrood kleurde de hemel boven Heerlen purper.

De dag erna woei er een gure wind, motregende het en de waterkoude wind sloeg regelrecht in je gezicht en van het gisteren zo mooie zomerweer, was geen sprake meer.

Maar toen had moeder natuur zijn werk al gedaan, en had één van de vele miljoenen zaadjes zich, na een dolle wedren als een coureur die de tijdrif wilde winnen, als winnaar veilig in het moederlijk gekapseld en vroeg zich af waar al die anderen toch waren gebleven.

Het Kapellerbosje. Ik ben daar dus, nog voor ik geboren ben, al eens geweest en heb me later altijd verwonderd dat ik toen de eerste ben geweest, de winnaar dus, zeg maar, terwijl ik niet eens zo'n winnaarstype ben. Voor dezelfde hartstocht en lust had hier nu een heel ander mens kunnen staan. Ach, goed beschouwd zijn we dus allemaal winnaars, uitgezonderd tweeeiige tweelingen dan, die moeten de eerste prijs altijd samen delen.

Was het daarom dat ik later altijd graag in dit kleine bosje kwam? Maar misschien vergiste ik me ook wel. Speelde mijn fantasie - die altijd alles veel mooier wilde maken dan het in werkelijkheid was - me weer eens parten en was het doodgewoon 'gebeurd' in het ijzeren ledikant van hun sobere, karig gemeubileerde slaapkamer.

Ach, wat zou het, wat maakte het ook uit, het resultaat was toch hetzelfde.

Mijn dracht ging voorspoedig en soms kon ik mijn moeder al lichtjes horen. In de vierde maand van de zwangerschap begint de foetus al wat te horen, zo zegt men en kan het ongeboren kind zijn moeder al flauwtjes horen; zijn vader niet. De rest van de zintuigen, de reuk, de tast en het zicht, dat werkt allemaal nog niet, het gehoor echter wel en kan het kleintje zijn moeder al horen zingen, vooropgesteld dat ze dat ook doet, natuurlijk. Mijn moeder zong niet veel, eigenlijk nooit. Misschien zat ik haar in de weg en mijn gewicht drukte hinderlijk op haar stembanden. Misschien had ze gewoon zorgen? Dat kon natuurlijk ook. Dat was in die tijd niet zo uitzonderlijk.

In de late zomer van '36 hadden in Berlijn de Olympische Spelen plaatsgevonden en mijn vader had zich, vooruitlopend op die sportieve gebeurtenis, een spiksplinternieuw radiotoestel aangeschaft. Het gifgroene oog van de nogal dure Grundig keek nu bij ons zomaar de huiskamer in, maar de berichten daarop waren allang niet meer zo vredelievend als voorheen. Vooral in Duitsland giste het. Dat zo'n rare en nare man een heel volk achter zich kreeg, vroeg men zich hier verbaasd af. Dat een dergelijke onbetrouwbare sjacheraar dat daar zomaar voor elkaar kreeg.

Vóór 1938 had het er nog rooskleurig uitgezien en zou alles zo'n vaart niet lopen. Was de Britse premier Chamberlain toen niet uit München teruggekeerd, opgelucht zwaaiend met de optimistische en blijde boodschap, *peace for our time*.

Maar toch had dat gebaar mijn vader niet helemaal gerustgesteld en was hij met terugwerkende kracht bevreesd geweest, maar wat kon hem als Oostenrijker hier eigenlijk gebeuren. Was Nederland niet strikt neutraal in het conflict van Herr Hitler met de andere Europese grootmachten en stuurde onze koningin niet ieder jaar voor zijn verjaardag een gelukwens naar de Duitse Führer! Nou dan! Niks aan de hand, toch. Weliswaar neutraliseerde de Nederlandse staat, om haar machtige buurman te plezieren, al jarenlang geen enkele Duitstalige inwoner meer tot Nederlander, maar toch was er geen vuiltje aan de lucht.

Het stikte hier van de buitenlanders, eenvoudige arbeiders die allemaal een plaatsje op de mijn hadden gevonden. Allemaal dolende trekvogels opzoek naar brood. Hij leefde onder condities die voor een arbeider bijna schitterend te noemen waren. Zijn gezin, het goede loon en een eigen dak boven het hoofd, dat alles maakte zijn gevaarlijke, ongezonde mijnwerkersleven een beetje minder zwaar. Hij was een gelukkige pechvogel die midden in de roos geschoten had; meer wist mijn vader er niet over te zeggen, hij was nu eenmaal geen dichter. Die sombere gedachtespinsels moest hij maar liever uit zijn leven verbannen. Het zou allemaal zo'n vaart wel niet lopen, hoopte hij.

Maar het kwam anders. Want toen ik op vrijdag 11 maart 1938, om vier uur in de muisgrijze sterren loze morgen - bijna gelijktijdig met die even zo onverwachte als vervloekte *Anschluss* van Oostenrijk bij Duitsland - moeiteloos

en zonder al te veel gehuil ter wereld kwam, zag na een verblijf van enkele uren op deze planeet, de situatie er plotseling anders uit.

Heel anders.

Nog voordat ik een roepnaam had en mijn moeder met mij haar rituele kerkgang deed, was de wereld ingrijpend veranderd en alles nog maar een kwestie van tijd. Men had mij op een onzekere, tegelijkertijd spannende en opwindende wereld neergezet. Vegeterend, in het midden latend of ik het allemaal wel leuk vond, lag ik machteloos in mijn wieg. Alleen mijn geblèr en de zinken emmer waarin de okergele poepluiers dreven, getuigden van mijn aanwezigheid op deze aarde. Voorlopig maakte ik me alleen nog maar druk om de hardheid van het katoen dat mijn nog weke, bijna vleesloze billen deden schrijnen. Dat was vooreerst mijn enige zorg.

Want nog maar net geboren, had ik nog niet in de gaten dat de tijd al bezig was de pril ontsproten levenstak waarop ik zat, tergend langzaam door te zagen. Maar voor het zover zou zijn, had ik nog een heel mensenleven voor de boeg.

*

Uit: *Het verdriet van kromme Ludwig*

2 - *Fall Gelb*

Vrijdag 10 mei 1940 werd een schitterende dag. De zon zou de hele dag uitbundig schijnen en de laaghangende hinderlijke mist, die gisteren nog als een muiskgrijze deken over het Limburgse land hing, was verdwenen.

Het was nog vroeg in de morgen, vijf minuten voor vier, om heel precies te zijn 3.55 uur, twintig minuten voor zonsopgang. Zes Duitse infanteriedivisies en een volledige tankdivisie waren toen al onderweg. Zuid-Limburg was geen echt aanvalsdoel, het was niet meer dan een traject in de opmarsroute om zo vlug als mogelijk de strategisch belangrijke Maasbruggen en het Albertkanaal te bezetten.

Na twee uur van ongelijke strijd stonden de Duitse troepen al aan de oevers van de Maas. *Fall Gelb*, de grote aanval op Nederland, Luxemburg, België en Frankrijk - waarvan de aanval dag in totaal al 29 keer verschoven was - liep geheel volgens plan.

De meeste mensen waren nog in een diepe slaap, toen de Duitse troepen onder het commando van *Ober-Leutnant* Scholten, komend uit Aken, de Limburgse grens overschreden en zonder enige noemenswaardige tegenstand al na enkele uren o.a. het centrum van Heerlen bezetten.

De eerste reactie van het merendeel van de bevolking van Heerlen, een bruisende stad met ruim 51.000 inwoners, waaronder 3000 Volksduitsers, was rustig en gelaten. Zo onverwachts was de Duitse inval nu ook weer niet.

Ondanks de verwarring van het plaatselijke bestuur, dat plotseling was afgesneden van de centrale overheid, heerste er geen paniek onder de bevolking die door de vooreerst correcte houding van de bezetter al vlug over ging tot de orde van de dag. Het leven ging zijn dagelijkse gang.

Wel werden er nu oude rekeningen vereffend en kregen mensen zoals het Duitse bakkertje uit Hoensbroek, het zwaar te verduren. Hij moest niets hebben van de nazi's en had dat laten merken ook. Toen functionarissen van de RDG, nog ver voor de oorlog, een boycot tegen hem wilden proclameren en hem openlijk een slechte Duitser hadden genoemd, had hij een klacht ingediend bij de burgemeester. Die had de arrogante *RDG-Ortsgruppenleiter*

op het stadhuis ontboden en via de commissaris van de koningin was de klacht bij Buitenlandse zaken terechtgekomen. Bijna was de *Kreisleiter* voor Zuid-Limburg, een zekere Herr Nacken, toen het land uitgezet.

Ook de politiek andersdenkende mensen die Duitsland ontvlucht waren en in Nederland een veilig onderdak meenden te vinden, kregen het nu moeilijk. Hun adressen waren allang bij de Gestapo bekend. Overal in de stad hingen plakaten, waarop de militaire commandant Ackermann de bevolking opriep om zich rustig te gedragen en de aanwijzingen op te volgen.

Dat deed het merendeel dan ook. Het Pinksterweekend stond voor de deur en aangelokt door de zeer gunstige weersvoorspellingen probeerde men toch, ondanks alle consternatie, er wat van te maken. Te profiteren van deze mooie vrije dagen.

Op woensdagmorgen 15 mei 1940 ondertekende generaal Winkelman - om bloedvergieten te voorkomen en verder vechten zinloos was - in Ripoord, even ten zuiden van Rotterdam, de capitulatie van het Nederlandse leger. Koningin Wilhelmina en haar regering hadden toen het overrompelde land al verlaten en zouden vanuit Londen gedurende vijf jaar de strijd tegen de gehate Duitse agressor voortzetten. Een dag eerder, op 14 mei in de middag, hadden een honderdtal Heinkels met hun zware brandbommen een vernietigend bommentapijt over Rotterdam gelegd. De havenstad werd voor een groot deel verwoest. Er vielen daarbij 900 doden en eenzelfde lot zou de steden Utrecht, Amsterdam en Den Haag treffen, zo dreigden de Duitsers in hun ultimatum.

Er bleef de teleurgestelde Nederlandse bevelhebber niets anders over dan te capituleren. Het kon niet anders, zo zei hij verbitterd in zijn radiotoespraak tegen het Nederlandse volk. Daarna zweeg radio Hilversum en kwam er alleen nog maar het eentonige tiktak van het pauzeteken uit de luidspreker, dat af en toe onderbroken werd door een zenuwachtige stem, die in slecht gesproken Duits, het bericht over de capitulatie herhaalde.

Het kleine land aan de Noordzee, dat 145 jaar lang geen oorlog binnen zijn grenzen had gekend, telde nu zijn doden. Meer dan 2500 Nederlandse militairen waren in de vijf dagen strijd om de vrijheid en onafhankelijkheid van hun vaderland gesneuveld. Alleen al bij de gevechten op de Grebbergen

verloren 400 Nederlandse soldaten hun leven. Over de Duitse verliezen rept men met geen woord.

Na de snelle capitulatie van Frankrijk, op 22 juni 1940 in het Bos van Compiègne, leek het Duitse leger onoverwinnelijk. In dezelfde salonwagon waarin de Duitsers zich op 11 november 1918 eervol aan Marschalk Foch hadden overgegeven, tekenden nu de verslagen Fransen met bibberende hand de capitulatie van hun land. Het originele Wagons-Lits treinstel 2419D, inclusief alle zich daarin bevindende documenten, werd door Hitler met veel vertoon van macht weggehaald en meegenomen naar Duitsland, waar het trotsvol tentoongesteld werd.

De oorlog leek gestreden, maar met Engeland had Hitler toch meer problemen. Na het vredesvoorstel van Duitsland aan Engeland op 19 juli, dat door de Britse regering zonder aarzeling op 22 juli werd verworpen, besloot Hitler na een mislukte invasie en de verloren luchtslag in september 1940, de plannen om Engeland te bezetten op te geven. Hij richtte nu zijn agressieve oorlogsplannen op het oosten. Ondanks het niet-aanvalspact met Rusland lagen de plannen voor 'Operatie Barbarossa' al klaar, maar zou het toch nog tot juni 1941 duren, voordat Duitsland, Rusland daadwerkelijk aanviel.

In het bezette Nederland kreeg een zekere Arthur Seyss-Inquart het voor het zeggen. Al op zondag 19 mei 1940 ontving de voormalige *Reichsstadthalter* van Wenen in het hoofdkwartier van de Führer aan het Westfront, dat in de Duitse Eifel lag, uit handen van Hitler zelf, het benoemingsbesluit. Hij werd de Rijkscommissaris van het bezette Nederlandse gebied en de Führer wilde dat hij in Holland - *Tulpen pflanzen geht en Verhältnis in Holland soll geschaffen werden wie in Norwegen*. Geld speelde daarbij geen enkele rol. - *Führen Sie in Den Haag ein grosses Haus* - gaf Hitler zijn Oostenrijkse landgenoot nog als goede raad mee. Dat was niet aan dovemans oren gezegd.

Maar hij ging natuurlijk niet alleen naar zijn nieuwe standplaats. Eerst ging hij terug naar Wenen, om daar een stel oud-medewerkers over te halen om met hem zijn staf voor het Rijkscommissariaat samen te stellen. Wimmer, Rauter, Fischböck en Kaltenbrunner, allemaal oude nazi bekenden uit de tijd van de inlijving van Oostenrijk bij Duitsland in 1938, gingen met hem mee en werden zijn *General-kommissare*.

In de vroege avond van de 25^e mei kwam Seyss-Inquart in Den Haag aan.